



# Hódmezővásárhelyi kistérség

## Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

### „Kistérség-település-ember-gondolat”+LEADER

#### 1. Vezetői összefoglaló

##### 1.1 Jövőkép

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósulásával az Akciócsoport által lefedett területen, tehát a kistérség településein megfelelő alapszolgáltatások, jó társadalmi közérzet, színvonalas települési környezet alakul ki, amelynek köszönhetően az itt élők komfortérzete emelkedik, identitástudata mélyül, és a befektetők és turisztikai látogatók számára is vonzóvá válik. A területen élők őrzik szellemi-kulturális-történelmi értékeiket, településük kialakult építészeti stílusát, tradícióit. Gazdasági szempontból is kedvező tendencia kezd kialakulni, nő a térség eltartóképessége és versenyképessége, elsősorban a vállalkozói szféra foglalkoztatási és jövedelemtermelő képességének fenntartható, szektorsemleges fejlesztésének köszönhetően.

##### 1.2 Főbb célkitűzések

- 1.) Élhetőbb, komfortos települések kialakítása
- 2.) Települések infrastruktúrájának fejlesztése
- 3.) Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése
- 4.) Természeti, kulturális és építészeti értékek védelme és bemutathatóvá tétele
- 5.) Természeti adottságokra, illetve mezőgazdasági, kézműves hagyományokra épülő turisztikai szolgáltatásfejlesztés
- 6.) Minőségi szálláshelyek kialakítása
- 7.) Fenntartható gazdaságfejlesztés a KKV-k támogatásával
- 8.) Hozzáadott értéknövelés (helyben termelt termékek helyben történő feldolgozása)
- 9.) A térség értékeit népszerűsítő rendezvények lebonyolítása
- 10.) Megújuló energiaforrások felhasználásának elősegítése

##### 1.3 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának célja

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia (HVS) eredményei, az országban és a világban zajló társadalmi és gazdasági folyamatok indokolják a HVS felülvizsgálatát, hisz csak a rendszeres felülvizsgálat garantálja, hogy a HVS egy adott LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett térség folyamatosan változó fejlesztési igényeit valóban tükröző alapidokumentum legyen. A HVS alapvető célja, hogy a valós helyi fejlesztési igényeket felmérje és azokra olyan

válaszokat fogalmazzon meg, amely hozzájárul az adott vidék sajátosságainak megfelelő fejlesztéséhez, és elősegíti a LEADER és egyéb fejlesztési források hatékony felhasználását.

#### **1.4 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott nyilvánossági intézkedések, résztvevők**

A HVS felülvizsgálat nyilvánosságának biztosítása érdekében első lépésben megkerestük az Akciócsoport által lefedett terület településeinek jegyzőjét és kértük a HVS felülvizsgálatáról szóló közérdekű közlemény polgármesteri hivatalban történő kifüggesztését. A HVS felülvizsgálatáról szóló információkat továbbá a projektgyűjtő lapot az Egyesület által üzemeltetett [www.vasarhelyert.eu](http://www.vasarhelyert.eu) honlapon is mindenki számára elérhetővé tettük. A felülvizsgálat során fontosnak tartottuk, hogy a helyi potenciális pályázók (önkormányzatok, önkormányzati társulások civil szervezetek, egyházak, vállalkozók, magánszemélyek) közvetlenül megszólításra kerüljenek, ezért az Akciócsoport által lefedett területen elhelyezkedő összes településen tartottunk Vidékfejlesztési Fórumot, ahol a helyi szereplők megismerhették a felülvizsgálattal és az ÚMVP pályázati lehetőségeivel kapcsolatos információkat és lehetőségük nyílt projektötleteik HVS-be történő beépítésére. Annak köszönhetően, hogy minden településen tartottunk fórumot, több mint 200 helyi potenciális pályázó, érdeklődő vett rész rendezvényeinken. Projektgyűjtés során közel 150 projektötletet jutattak el szervezetünkhöz, amelynek hangsúlyos részét civil szervezetek és vállalkozók tették, ezek jelentős része beépítésre került a HVS-be, és ezzel biztosítottá vált, hogy a stratégia valós fejlesztési igényeket képvisel.

#### **1.5 A HVS felülvizsgálat során alkalmazott módosítások**

Tekintettel arra, hogy a FVS felülvizsgálatának útmutatójában 2011. március 27. a határideje a beérkezett projektötletekről való döntésnek, ezért az alkalmazott módosítások ezt követően tudjuk véglegesíteni és beépíteni a HVS-be.

## **2. Helyzetelemzés**

### **2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése**

#### **2.1.1 A kistérség általános jellemzői**

A(z) A Vásárhelyi Vidék Jövőjéért Egyesület területe 707,77 négyzetkilóméter, 4 települést foglal magába (Hódmezővásárhely, Mindszent, Székkutas, Mártély), melyek közül 2 város. Tanyás kistérség, a kistérség népességének 6,8%-a, mintegy 4100 fő él tanyán, településenként a tanyai lakosság számát és arányát tekintve azonban jelentős különbségek vannak. Számukat tekintve a legmagasabb tanyai lakossággal Hódmezővásárhely rendelkezik, arányukat tekintve azonban Székkutason a legjelentősebb a tanyai lakosság, ahol a tanyán élők a település lakosságának csaknem 30%-át, Mártélyon 20,8%-át, Mindszenten 1,7%-át, Hódmezővásárhelyen 6%-át adják.

A térséget helyi és országos jelentőségű védett természeti területek és értékek jellemzik. Világviszonylatban is jegyzett védett területek (Mártélyi Tájvédelmi Körzet, Kardoskúti Fehér-tó), illetve kiterjedt NATURA 2000 hálózatba tartozó területek, gazdag élővilág, kimagasló táj-és tájképi értékek találhatóak meg.

Jelentős hagyományok, magas szintű művészeti és kulturális aktivitás jellemzi a térséget, úgymint fazekasság, öntevékeny művészeti csoportok, olvasóköri, dalárdák, mezőgazdálkodás, gyógynövénytermesztés.

Aktív a civil társadalom, magas szintű a települési identitás, hagyományosan jelentős lokálpatriotizmus, melyek fontos építőkövei a társadalom- és gazdaságfejlődés szempontjából egyaránt jelentős nem anyagi erőforrásnak, a térség társadalmi tőkéjének.

A kistérség megújuló erőforrásokban gazdag, jó minőségű felszíni és felszín alatti vízkészlettel rendelkezik (ivó-, öntöző-, termál- és gyógyvíz).

A kistérség területének mezőgazdasági termelésre való alkalmasságát, komplex módon fejezi ki az agráralkalmassági mutató. Az mutató alapján a kistérség területének 78%-a a legmagasabb minőségi kategóriába tartozik, jóval felülmúlva ezzel a megye (50,3%) és az ország (33,45%) hasonló kategóriába tartozó területeinek arányát. Mindezek alapján a Hódmezővásárhelyi kistérség kiváló természeti-földrajzi adottságokkal rendelkezik a mezőgazdasági és erdészeti tevékenységeket illetően, ami a biomassza-termelés (mező- és erdőgazdálkodás) szempontjából kimagaslóan kedvező feltételeket jelentenek.

A működő vállalkozások gazdasági ág szerinti megoszlását elemezve kitűnik, hogy a mezőgazdaságban az országos átlagot kissé meghaladja a vállalkozások aránya (kistérség 7,6%; orsz. 5,2%), azonban ez az arány valamivel elmarad a megyei átlagtól (8,0%). Jelentősen meghaladja azonban mind a megyei, mind az országos átlagot az iparban tevékenykedő ipari vállalkozások aránya.

A külföldi tőke jelen van a kistérségben, bár a befektetések egy lakosra jutó értéke elmarad mind az országos, mind a megyei adattól. Az ágazatonkénti befektetések értékelésénél kitűnik, hogy a külföldi tőke jelentős hányadát az iparban fektették be.

A gazdaságfejlesztés terén Hódmezővásárhelynek sajátos szerepe van a kistérségben, a kistérség fejlődésének előmozdításában, hiszen a vidéki területek fejlesztése, fejlődése nem képzelhető el a városok fejlődése nélkül, mivel a kistérség települései összefüggő rendszert alkotnak, melyben a térszervező erővel bíró település a környéke fejlődésének is motorja.

### **2.1.2 A kistérség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok**

A térség földrajzilag teljes egészében a pannóniai flóratartomány Tiszántúli flórajáráshoz tartozik. Jellemző a gerinctelen állatok nagy diverzitása, gazdag madárvilág és az apróvadas állatállomány (mezei nyúl, fácán), vadászható nagyvadként megjelenik az őz, és a vaddisznó. 1972-ben a Tisza folyó mentén 2213 hektárnyi területet védetté nyilvánítottak Mártélyi Tájvédelmi Körzet (Ramsari terület) megnevezéssel. Ugyancsak Ramsari területként nemzetközi védelmet élvez a Kardoskúti Fehér-tó.

A térség helyben képződő vízkészlettel nem rendelkezik, így a felszíni vízkészletet a Tisza folyó szabad készlete jelenti. Az ivóvíz igény kielégítésére jó minőségű felszín alatti vízkészlet áll rendelkezésre.

Az ivóvíz-ellátásra felhasznált rétegvizek minősége stabil, tisztítással közüzemi szolgáltatásra alkalmasak. A vízműtelepeken csak fertőtlenítés történik.

A kistérség még kiaknázatlan természeti erőforrásait a megújuló energiaforrások jelentik. A napenergia-felhasználást tekintve a kistérsége jó adottságokkal rendelkezik. A terület legismertebb megújuló energiaforrása a geotermikus energia, melyet hévizek (termálvizek) formájában hasznosítanak.

A kistérséget a nagytáblás szántóművelés jellemzi. A táblákra jellemző a tagolatlan felszínborítás. Hiányoznak az erdő és gyepsávok. Nagyobb összefüggő gyepterületek csak a kistérség peremvidékein vannak.

A talajtani adottságok a szántóföldi művelésnek kedveznek. Az agráralkalmasság mutatói alapján a kistérség termőföldjének 78%-a legmagasabb minőségi kategóriába tartozik. A művelt területek talajadottsága tekintetében a kistérséget túlnyomó részben (67,7%) mezőségi talaj alkotja, a szikes talajok aránya 18%, a réti talajok pedig 14%.

A kistérségben mezőgazdaságilag jól hasznosítható termőterületek találhatók. A szántóterület átlagos értéke 28,12 AK, a mezőgazdasági művelés alatt álló terület aránya országos szinten is igen magas.

A kiváló minőségű termőterületen a szántóművelés és a hozzá kapcsolódó hagyományos állattenyésztés meghatározó.

A termesztési feltételek az intenzív szántóművelésnek kedvez. Az egyéb művelési ágak részaránya alacsony.

### 2.1.3 Demográfiai helyzet

A térség lakossága 58,966 fő, a városokban élő lakosok száma 55,220 fő.

Hódmezővásárhely	47.735 fő
Mindszent	7.485 fő
Székkutas	2.466 fő
Mártély	1.300 fő

1990 és 2005 között a kistérség lakossága 4088 fővel csökkent, ami 6,5%-os népességsökkenésnek felel meg. Hódmezővásárhely (-3613 fő, -7,1%), Székkutas (-205 fő, -8,5%) és Mindszent (-363 fő, -4,8%). Mártélyon a falu lakossága 93 fővel nőtt, ami 7,6%-os növekedést jelent 1990-hez képest.

Az adatsorok alapján elmondható, hogy a kistérségben a halálozások száma és mértéke rendre felülmúlják a születések számát, ami a népesség természetes fogyását vetíti előre. A természetes fogyás legkedvezőtlenebb tendenciái Mindszentet érintik, ahol a természetes szaporodás évi egyenlege -6-8%.

Az adatok alapján a vándorlási egyenleg alakulása nem mutat olyan negatív képet, mint a természetes népmozgalom. Az egyes évek értékeit átlagolva elmondható, hogy Mindszent és Mártély esetében a népvándorlás 15 éves egyenlege pozitív, míg a másik két településen (Hódmezővásárhely és Székkutas) negatív. Kistérségi szinten összességében a 15 éves vándorlási egyenleg negatív.

Elmondható, hogy a kistérség népességének csökkenése nagyobbrészt (87,1%-ban) a természetes népességsökkenésnek tulajdonítható és csak kisebb részt (12,9%-ban) az elvándorlásnak. A természetes népességfogyás kapcsán kedvezően értékelhető tendencia, hogy éves átlagban 0,84%-al csökken a halálozás mértéke. Kedvezőtlen viszont, hogy az élveszületések száma éves átlagban mintegy 2,1%-al kevesebb. E két tendencia eredőjeként a kistérség népességének természetes fogyásáról beszélhetünk. A népmozgalom másik összetevőjének vizsgálatából kiderül, hogy a kistérség vándorlási különbözete éves átlagban -0,52%.

Az adatok jól mutatják, hogy a kistérség lakónépességének csökkenése már 1990 előtt elkezdődött 1970 és 1979 között ugyan kismértékben (0,4%-al), de csökkent, 1980 és 1989 között már erőteljesebben (6,5%-al) csökkent, míg 1990 és 2000 között 3,4%-ra mérséklődött. A népmozgalom együttes változásainak eredőjeként 1970 és 2001 között 6760 fővel, 10%-al csökkent a kistérség lakónépessége. Legnagyobb mértékű csökkenést Székkutas esetében regisztrálhatunk, ahol a népesség csaknem harmadával (29,1%-al) lett kevesebb, a legkisebbet pedig Hódmezővásárhelynél, ahol a csökkenés 7,8%-os volt.

A kistérség lakónépességének életkor szerinti megoszlásának vizsgálata rávilágít arra, hogy csökken a fiatalok és nő az időskorúak népességben belüli aránya. 1990 és 2005 között a következő változások történtek: 0-5 évesek aránya a népességből 15 év alatt 7,3%-ról 5,5%-ra; a 6-17 évesek aránya 17,2%-ról 13,3%-ra csökkent; a 18-59 évesek aránya 55,5%-ról 59,7%-ra; míg ugyanezen időszak alatt a 60 év felettiek aránya 20%-ról 21,5%-ra nőtt. Az

öregedési index kistérségi értéke 1990-ben 101,1% volt, tehát az időskorú népesség 1,1%-al haladta meg a fiatal népesség számát. Az index értéke 15 év alatt rendkívül kedvezőtlenül változott, hiszen 2005-ben 145,2%-os volt. Az adatok tanúsága szerint a demográfiai folyamatok leginkább Székkutatást sújtották, itt a legnagyobb az előregedés mértéke, ami 60,1 százalékponttal romlott 15 év alatt, míg Hódmezővásárhelyen:47,9, Mártélyon:32, Mindszinten:15,5-al.

#### **2.1.4 Gazdasági környezet**

A 2001-es népszámlálás adatainak megfelelően a foglalkoztatottság kistérségi átlaga 52%, mely elmaradt még az európai mércével mérve is alacsonynak számító hazai átlagértéktől (52,7%). A települések közül szembevetendő Mindszent alacsony foglalkoztatási aránya, mely a kistérségi átlagtól is mintegy 6-7 százalékponttal kisebb. Hódmezővásárhely: 53%, Mártély: 50,9%, Mindszent: 45,3, Székkutas: 52,6%.

A munkavállalási korú gazdaságilag inaktív népesség kistérségi értéke 42,3%. Tehát ez az a hányada a munkaképes korú népességnek, amelyik nem rendelkezik bejelentett munkahellyel, illetőleg munkanélküliként sincs regisztrálva a munkaügyi központban. Ezzel együtt elképzelhetetlen, hogy ne végeznének munkát, pl. östermelőként vagy segítő családtagként, vagy ne dolgoznának feketén. A foglalkoztatottsági (52%) és az aktivitási ráta (57,7%) viszonylagos kis eltérése is alátámasztja, hogy a hivatalosan nem dolgozó népességnek csak kis százaléka – kistérségi szinten 5,7% – regisztráltatta magát munkanélküliként. A kistérség településeinek aktivitási rátája: Hódmezővásárhely: 58,5%, Mártély: 56,9%, Mindszent: 53, Székkutas: 56,8%;

A helyben lakó és helyben dolgozó foglalkoztatottak aránya utal a helyi gazdaság fejlettségi állapotára. A helyben lakó és helyben dolgozó foglalkoztatottak aránya a foglalkoztatottakból: Hódmezővásárhely: 89,9%, Mártély: 41,5%, Mindszent: 54,2%, Székkutas: 67,6%, Kistérség: 84,4%. Az adatokból kitűnik, hogy a legpotensebb helyi gazdasággal a centrumtelepülés, Hódmezővásárhely rendelkezik, hiszen a foglalkoztatottak csaknem 90%-a a településen talál munkát. Ebből a szempontból legkedvezőtlenebb adottságokkal Mártély rendelkezik. Meglepő ugyanakkor Mindszent alacsony helyben-foglalkoztatási képessége, hiszen a foglalkoztatottak alig több mint 50%-ának tud munkát biztosítani a település.

A településeken a helyben lakókon kívül más településekről bejárók is dolgoznak, arányuk az egyes településeken Hódmezővásárhely: 15,5%, Mártély: 24,1%, Mindszent: 7,2%, Székkutas: 12,2%, Kistérség: 15%.

A kistérség foglalkoztatási szerkezete az országos átlagtól a mezőgazdaságban foglalkoztatottak magasabb arányában tér el. A foglalkoztatottak ágazati megoszlása a kistérségben a következő: 38 % ipar, 11 % mezőgazdaság, 51 % terciér és kvaterner szektor. Hódmezővásárhelyen számos ipari tevékenység hagyományosan nagy múltra tekint vissza, mint pl. a kerámiagyártás, melynek legjelentősebb reprezentánsa a Villeroy & Boch cég. A kistérség többi településére szintén az ipar, a terciér és a kvaterner szektor arányának növekedése, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak arányának csökkenése jellemző. A csökkenés ellenére Székkutas jellegzetesen mezőgazdasági település, ahol a mezőgazdasági népesség aránya meghatározó maradt (30-40 %).

A vállalkozási aktivitás alacsonyabb, mint az országos átlag, ugyanakkor a vidéki térségek átlagánál magasabb, és megyei viszonylatban is jelentős. Amellett, hogy a kistérségben két város van, a vállalkozási aktivitásban elsősorban a megye gazdaságában is meghatározó Hódmezővásárhely szerepe érvényesül. A kistérség vállalkozásainak 84 %-a Hódmezővásárhelyen koncentrálódik. Emellett viszonylag sok (359 db) vállalkozás működik Mindszinten is. Mindez jelentős különbséget eredményez a városok és községek között: a kistérség két községében a vállalkozások mindössze 5 %-a működik. Hódmezővásárhelyen 5

db 250 főnél több személyt foglalkoztató vállalkozás működik. Ezzel együtt a vállalkozói szektort döntő arányban a kis- és középvállalkozások képviselik. Ezt mutatja, hogy a működő vállalkozások között a jogi személyiség nélküli vállalkozások 86 %-ot, az egyéni vállalkozások pedig 70 %-ot képviselnek. Ugyanez rajzolódik ki a foglalkoztatási szerkezetből is: az 1-9 főt foglalkoztató mikrovállalkozások aránya 31 %, a 10-19 főt foglalkoztató kisvállalkozások aránya 2 %, míg a 20-49 főt foglalkoztató kisvállalkozások aránya 1 % a kistérségben.

A mezőgazdaságban vállalkozók aránya meghaladja az országos szintet, több mint 6 %, s a máig jelentős a nagyüzemi mezőgazdálkodás mellett, jelentős számú az – 5700 fő – őstermelő. A mezőgazdaság a községekben meghatározó ágazat (mezőgazdasági vállalkozások 14 %-a működik a két faluban).

A vállalkozások száma alapján az ipar elmarad az országos szinttől (12 %), azonban a foglalkoztatottak aránya a szektorban mintegy 40 %. Hódmezővásárhelyen a munkavállalók közel kétötödét az ipar foglalkoztatja. Megyei viszonylatban a kistérség átlagon felül iparosodott, főként a feldolgozóipar tekintetében. Az ipar Hódmezővásárhelyre koncentrálódik, itt található az ipari vállalkozások 86 %-a. A kereskedelem és a szolgáltatások együttesen a gazdasági szerkezetben 82 %-ot képviselnek. A szolgáltatások között a turizmus emelkedik ki (24 %), amely a két városra összpontosul, Mártély jelentős idegenforgalmi szerepe mellett. A gazdasági szolgáltatások 4 %-ot képviselnek, a kereskedelem pedig térségi szinten 11 %-ot.

### **2.1.5 Társadalmi környezet**

A kistérség társadalmának aktivitását jól jellemzi, hogy az 1000 lakosra jutó non-profit szervezetek száma (4,6, mely érték megegyezik az országos átlagértékkel) meghaladja a megyei, illetve a Dél-alföldi régióra jellemző civil aktivitást. A civil szféra fontos szereplői az öntevékeny művészeti csoportok, melyek kisebb-nagyobb mértékben és különböző műfajokban a kistérség minden településén működnek, többnyire önkormányzati (ÁMK, művelődési ház, iskola), illetve esetenként alapítványi vagy egyesületi fenntartásban. A civil szervezetek a kultúra (népművészet, népi hímzés, dalkör, énekkarok, néptánc- és irodalmi színpadok, képzőművészeti szakkörök, zenekarok) a sport és szabadidő (társastánc csoportok, sportegyesületek, lovas szakkör, íjász egyesület, vadásztársaság, stb.), valamint az érdekképviselet (Mozgáskorlátozottak, Polgárőrség, Gazdakörök, Fogyasztóvédelem, Városszépítés, stb.) területén jöttek létre. Jelenleg mindegyik településen egy-két tucat, Hódmezővásárhelyen közel kétszáz bejegyzett szervezet működik. A kulturális élet szempontjából kiemelkedő jelentőségük van a nagy történelmi hagyományokkal bíró olvasóköri köröknek (számuk a térségben: 17), amelyek sok helyen – különösen a lakóközterekben és a külterületen – a közösségi élet leghatékonyabb szervezői. A települések kül-, illetve testvértelepülési kapcsolatai meghatározóak a kistérség európai integrációs folyamatának segítésében.

A humán erőforrást a közösségek szintjén vizsgálva fontos a társadalmi tőke hangsúlyozása. A társadalmi tőke egyfajta fokmérője egy közösség, illetve a társadalom összetartozásának, s mint ilyen, a közösségben és a társadalomban létező kohézió kifejezője, mely megnyilvánul az emberek, a közösségek közötti kapcsolatokban, normákban, bizalomban, együttműködésben a közös érdekek és haszon elérése érdekében.

Azok a vidéki közösségek, amelyek nem mutatják meg magukat, mint sajátos identitást képviselő csoportok, nincsenek közösségi kezdeményezések a gazdaság, a kultúra, az életmód, a környezetvédelem, a hagyományok terén, hosszabb távon életképességüket veszítik el, és nem tudják betölteni a társadalmi funkciójukat.

## 2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

Az HVS felülvizsgálata során, már a Tervezést Koordináló Csoport tagjainak kiválasztásánál döntő szereppel bírt, hogy a jogszabályi lehetőségek figyelembevétele mellett a lehető legszélesebb körben képviseltethessék magukat azok a szférák (önkormányzati, civil, vállalkozói, gazdálkodói), amelyek az ÚMVP III-IV. tengelyén lévő fejlesztési forrásokat 2011-2013-ig a leghatékonyabban fel tudják használni. A HVS készítése során az Akciócsoport lehető a legszélesebb körben be kívánta vonni a kistérségi társadalmi, gazdasági élet meghatározó szereplőit, a civil szféra képviselőit. A teljes lakosság bevonására egyrészt a civil szervezetek meghívásán keresztül, másrészt a közvetlen véleményformálásra teret adó, minden településen megrendezett vidékfejlesztési fórumokon került sor. A feladat fontosságára tekintettel a tervezői munka során az Akciócsoport összes településének polgármestere vagy szakmai megbízottja részt vettek a felülvizsgálatban. A helyi fórumok megszervezésében közreműködtek, a célcsoport elérését segítették, a fórum helyszínét biztosították.

## 2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia hatékony megvalósulását és ennek eredményeit nagymértékben befolyásolta az ÚMVP III-IV. tengely pályázatainak elbírálási folyamata. Sajnos a pályázat a tervezett ütemnél lassabban valósult meg így a HVS felülvizsgálat szakaszában még csak az első pályázati kör eredményeit tudjuk számbavenni. Az ÚMVP III. tengely első pályázati körében 16 (2 falufejlesztés, 4 turisztikai tevékenységek ösztönzése, 10 mikrovállalkozások fejlesztése) pályázat nyert fejlesztési forrást összesen közel 290 millió forint értékben. Ennek köszönhetően Mártélyon és Székkutason közösségi terek újultak meg, a kistérségben pedig a gazdaságfejlesztést célzó beruházásoknak köszönhetően 18 új munkahely jött létre, melyből 11 hátrányos helyzetű foglalkoztatott volt. Itt érdemes még megjegyezni, a nehéz gazdasági helyzet ellenére, a nyertes vállalkozások munkahelymegtartás területén elért jelentős eredményeit is. Az ÚMVP IV. tengely első pályázati körében önkormányzatok és civil szervezetek számára nyílt lehetőség térséget népszerűsítő rendezvények lebonyolítására. Ebben a pályázati ciklusban 15 szervezet nyert rendezvényei lebonyolítására összesen több mint 18 millió vissza nem térítendő támogatást. Ennek a támogatási forrásnak köszönhetően nőtt a helyiek identitástudta és a rendezvények által a térség népszerűsége.

## 2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia (HVS) eredményei, az országban és a világban zajló társadalmi és gazdasági folyamatok indokolják a HVS felülvizsgálatát, hisz csak a rendszeres és alapos felülvizsgálat garantálja, hogy a HVS egy adott LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett térség folyamatosan változó fejlesztési igényeit valóban tükröző alapidokumentum legyen. A HVS alapvető célja, hogy a valós helyi fejlesztési igényeket felmérje és azokra olyan válaszokat fogalmazzon meg, amely hozzájárul az adott vidék sajátosságainak megfelelő fejlesztéséhez, és elősegíti a LEADER és egyéb fejlesztési források hatékony felhasználását.

## 2.5 SWOT elemzés

<b>Erősségek</b>	<b>Gyengeségek</b>
------------------	--------------------

<b>A környezeti elemek és rendszerek jellemzői</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• hévíz, gyógyvíz</li> <li>• jó minőségű talaj</li> <li>• sok napsütés</li> <li>• természetes vizek közelsége</li> <li>• Mártélyi Tájvédelmi Körzet</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• közlekedési forgalomból adódó fokozódó légszennyezés</li> <li>• az Unió előírásoknak nem megfelelő ivóvíz</li> <li>• szennyezett talajvíz</li> <li>• zöldfelületek, erdők hiánya</li> <li>• belvíz és aszályveszély elleni védekezés gyengesége</li> </ul>
<b>Környezeti hatótényezők, a környezetminőséget meghatározó infrastrukturális/gazdálkodási jellemzők</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bodnár Bertalan Oktatási Központ</li> <li>• belterület megfelelő csatornázottsága</li> <li>• termálvíz széleskörű hasznosítása</li> <li>• kerékpárutak Erdei iskola Mártélyon</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• vasúti közlekedés kihasználatlansága</li> <li>• növekvő forgalomból adódó fokozódó levegőszennyezés és zajterhelés</li> <li>• külterületen szennyvízkezelés megoldatlansága</li> <li>• mezőgazdasági talajszennyezés</li> <li>• mezőgazdasági utak hiánya</li> <li>• nem megfelelő vízkormányzás, infrastrukturális problémák</li> </ul>
<b>Lehetőségek</b>	<b>Veszélyek</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• erdőtelepítés prioritása</li> <li>• Tisza / Vásárhelyi program folytatása</li> <li>• elkerülő út megépítése uniós pénzből</li> <li>• a közlekedéspolitika kedvező alakulása, a kötőpályás közlekedés előtérbe kerülése</li> <li>• termálvíz tartalék</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• a védőterületek lehatárolása hiányában a vízbázist veszélyeztető tevékenységek megjelenése</li> <li>• elkerülő út megépülése hiányában a tranzitforgalom fokozott terhelése</li> <li>• a közlekedéspolitika kedvezőtlen alakulása, a kötőpályás közlekedés háttérbe kerülése</li> <li>• a mezőgazdasági politika kedvezőtlen alakulása miatt a fenntartható tájgazdálkodás háttérbe szorulása</li> </ul>

### 3. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

#### 3.1 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia megvalósulásával, várhatóan 2013-ra, az Akciócsoport által lefedett területen, tehát a kistérség településein, megfelelő alapszolgáltatások, jó társadalmi közérzet, színvonalas települési környezet alakul ki, amelynek köszönhetően az itt élők komfortérzete emelkedik, identitástudata mélyül, és a befektetők és turisztikai látogatók számára is vonzóvá válik. A területen élők őrzik szellemi-kulturális-történelmi értékeiket, településük kialakult építészeti stílusát, tradícióit. A tervezési időszak végére gazdasági szempontból is kedvező tendencia alakul ki, nő a térség eltartóképessége és versenyképessége, elsősorban a vállalkozói szféra foglalkoztatási és jövedelemtermelő képességének fenntartható, szektorsemleges fejlesztésének köszönhetően.



### 3.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiai Terv felülvizsgálata csak akkor mondható sikeresnek, ha a megfogalmazott fejlesztési irányvonalak helyi igényeket tükröznek, és konkrétan beazonosított problémákat oldanak meg, valós kitörési pontokra, adottságokra épülnek. Bár az ÚMVP III.-IV. tengelyes pályázatok nem adnak lehetőséget valamennyi fejlesztési elképzelés megvalósítására, mégis fontos, hogy az összes a térség fejlődését, felemelkedését elősegítő projekt célkitűzés formájában nevesítésre kerüljön a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiában, és amennyiben annak megvalósításához bármely hazai vagy uniós fejlesztési forrás rendelkezésre áll, annak elérhetőségét szerepeltessük a felülvizsgálati dokumentációban.

### 3.3 A Helyi vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

#### 1.) Célkitűzés: *Élhetőbb, komfortos települések kialakítása*

Az Akciócsoport által lefedett területen lévő kisebb településeken a közösség által intenzíven használt közterületek, közösségi célú épületek leromlott állapotúak, ezért felújításra szorulnak. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a helyben élők komfortérzete emelkedik, identitástudata mélyül, valamint a térség befektetők és turisztikai látogatók számára is vonzóvá válik.

#### 2.) Célkitűzés: *Települések infrastruktúrájának fejlesztése*

A térség települései közül Mindszenten és Székkutason nincs kiépítve a szennyvízelvezető és kezelő rendszer, így ezeken a településeken keletkező folyékony kommunális hulladék kezelése nem megoldott, ezért környezetterhelő hatása jelentős. A térség adottságai szempontjából kiemelkedően kedvező a kerékpáros turizmus kialakítására, azonban mivel Hódmezővásárhely és Székkutas között nincs kiépítve a kerékpárút, a kistérség összes települése nem fűzhető fel láncszerűen egy kerékpártúra útvonalra sem. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a térség infrastrukturális adottságai javulnak, a térség környezeti terhelése csökken, turisztikai szempontú kihasználtsága emelkedhet.

#### 3.) Célkitűzés: *Mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése*

A kistérség alacsony fekvésének következtében évről-évre jelentős problémát okoz az egyre nagyobb területeket elfoglaló belvíz. A mezőgazdasági területek jelentős része víz alatt van az intenzív talajművelés időszakában, ezzel bevételkiesést okoz a térségben gazdálkodók számára. A nyári időszakban viszont gyakran előfordul, hogy ugyanezeket a területeket aszály is sújtja melynek hatása szintén negatívan befolyásolja a szántóföldi növénytermesztés eredményességét. A térségre jellemző még a mezőgazdasági utak rossz állapota valamint hiánya. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a területek vízrendezése megoldódik, a fölösleges víz elvezetésre és tározásra kerül, amelyet aszályos időszakban öntözési célra fel lehet használni. Új mezőgazdasági utak létesülnek, a meglévők felújításra kerülnek, így a térség agrárlogisztikai adottságai javulnak.

#### 4.) Célkitűzés: *Természeti, kulturális és építészeti értékek védelme és bemutathatóvá tétele*

A térség helyi és országos jelentőségű védett természeti területekben gazdag. Jelentős hagyományok, magas szintű művészeti és kulturális aktivitás jellemzi, úgymint fazekasság,

öntevékeny művészeti csoportok, olvasóköri, dalárdák, mezőgazdálkodás, gyógynövénytermesztés. A kistérség kulturális gazdagságát számos védett építészeti érték is jelzi. Ezen értékek jelentős turisztikai potenciállal bírnak, azonban ilyen irányú felhasználásuk csak a fenntarthatóság messzemenő figyelembevétele mellett lehetséges. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően lehetőség nyílik a térség természeti, kulturális és építészeti értékeinek védelmére és turisztikai célú, hosszú távú, fenntartható felhasználására.

**5.) Célkitűzés: *Természeti adottságokra, illetve mezőgazdasági, kézműves hagyományokra épülő turisztikai szolgáltatásfejlesztés***

A térség természeti adottságokban gazdag, védett természeti területek nagysága jelentős. Az Alföldnek ezen a részén kiváló minőségi földek találhatóak, és nagy hagyományai vannak az állattenyésztésnek (pl.: lótenyésztés, juhtenyésztés stb.), ennek ellenére csak néhány gazdálkodó folytat ökológiai gazdálkodást. A térségben nagy hagyománya van a kézművességnek. Főleg a fazekasság művelői vannak sokan, de megtalálhatóak a szövés, fonás és egyéb kézműves szakmák is. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően lehetőség nyílik helyi turisztikai szolgáltatók számára a helyi adottságokra épülő szolgáltatásfejlesztésre, amellyel bővül turisztikai kínálatuk, erősödik versenyképességük.

**6.) Célkitűzés: *Minőségi szálláshelyek kialakítása***

A hódmezővásárhelyi kistérség kedvező földrajzi-, és természeti adottságokkal rendelkezik, azonban a minőségi magán szálláshelyek hiánya és a kereskedelmi szálláshelyek létesítményeinek avultsága nem teszi lehetővé a térség turisztikai potenciáljának megfelelő kiaknázását. A célkitűzéshez rendelt intézkedéseknek köszönhetően létrejövő falusi magán szálláshelyek hatására várhatóan mintegy 20%-kal növekedne a Tisza közelségére épülő víziturizmus, valamint a horgász-, vadász-, és kerékpárturizmus céljából kistérségbe látogatók által eltöltött vendégéjszakák száma. Mártély az Alföld turisztikai ékszerdobozává válhat minőségi szálláshelyek, és a hozzá kapcsolódó turisztikai programok kialakításával. A célkitűzés megvalósítása lehetőséget biztosítana falusi turisztikai szolgáltatás fő- és kiegészítő tevékenységként végzésére, amely a mezőgazdaságból élőknek is kiegészítő jövedelmet jelenthet. Az elnéptelenedő tanyák hasznosításra kerülnek, csökken az elvándorlás mértéke, a falvak helyben foglalkoztatási potenciálja növekedést mutatna, a tevékenység jellegéből adódóan.

**7.) Célkitűzés: *Fenntartható gazdaságfejlesztés a KKV-k támogatásával***

A térségben a szolgáltató és a feldolgozóipar jelentős szerepet tölt be, azonban a gazdasági folyamatokkal szoros összefüggésben a munkaerőpiacot az évek óta tartó stagnálás jellemzi. A helyi gazdasági szervezetek az utóbbi években olyan profilbővítést, termelésnövelést nem hajtottak végre, melynek érezhető foglalkoztatást élénkítő hatása lenne, ennek oka a tőkehiányban kereshető. A célkitűzéshez rendelt intézkedéseknek köszönhetően piaci kihívásokra reagálni képes vállalkozások jöhetnek létre és a meglévő vállalkozások technikai korszerűsítésével, minőségi és környezetirányítási rendszerek bevezetésével, ill. új vállalkozások megalakulásával erősödne a térség gazdasági pozíciója, javulna foglalkoztatási szerkezete. A vállalkozások fejlesztésével, a működési feltételeinek javításával számottevően növekedne a helyi gazdasági potenciál, mely alapvetően meghatározza a kistérség versenyképességét és az ott élők életszínvonalát.

8.) Célkitűzés: ***Hozzáadott értéknövelés (helyben termelt termékek helyben történő feldolgozása, értékesítése)***

A térség számos erre a tájra jellemző mezőgazdasági termékkel büszkélkedhet, azonban csekély azoknak a vállalkozásoknak a száma, amely a helyben termelt termékek helyi feldolgozását, értékesítését célozza meg. Így a termékek feldolgozása és ezáltal értéknövelése más térségekben, adott esetben külföldön történik. A célkitűzéshez rendelt intézkedéseknek köszönhetően növekszik a helyi termékek ismertsége, valamint lehetőség nyílik a helyi termékek helyben történő feldolgozására és értékesítésére. A helyi termékekkel és fenntartható fogyasztással kapcsolatos szemléletformálás hozzájárul ezeknek a termékeknek a népszerűsítéséhez, így ösztönözést jelent a helyi termékekre alapozott kistermelői, kisléptékű feldolgozó kapacitások létesítésére, fejlesztésére. A fejlesztések a gazdáknak, a családi gazdaságoknak, valamint a helyi feldolgozó tevékenységet végző mikrovállalkozásoknak lehetőséget teremt a bevételek helyben tartására, és ez számos új munkahely teremtését generálja.

9.) Célkitűzés: ***A térség értékeit népszerűsítő rendezvények lebonyolítása***

A kistérség társadalmának aktivitását jól jellemzi, hogy az 1000 lakosra jutó non-profit szervezetek száma 4,6, mely érték meghaladja a megyei, illetve a Dél-alföldi régióra jellemző civil aktivitást. A civil szervezetek a kultúra (népművészet, népi hímzés, dalkör, énekkarok, néptánc- és irodalmi színpadok, képzőművészeti szakkörök, zenekarok) a sport és szabadidő (társastánc csoportok, sportegyesületek, lovas szakkör, íjász egyesület, vadásztársaság, stb.), valamint az érdekképviselő (Mozgáskorlátozottak, Polgárórság, Gazdakörök, Fogyasztóvédelem, Városszépítés, stb.) területén tevékenykednek aktívan. Működésük évek óta forráshiányos, így rendezvényeiket nem a tervezett mértékben tudják megvalósítani. Ezzel fennáll annak a veszélye, hogy azok a vidéki közösségek, amelyek nem kellőképpen mutatják meg magukat, mint sajátos identitást képviselő csoportok, nincsenek közösségi kezdeményezések a gazdaság, a kultúra, az életmód, a környezetvédelem, a hagyományok terén, hosszabb távon életképességüket veszítik el, és nem tudják betölteni a társadalmi funkciójukat. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően a térség civil szervezetei és önkormányzatai számára lehetőség nyílik rendezvényeik megszervezésére, melynek köszönhetően tevékenységüket népszerűsíthetik, valamint turisztikai vonzerővé is válhatnak.

10.) Célkitűzés: ***Megújuló energiaforrások felhasználásának elősegítése***

A kistérség megújuló erőforrásokban gazdag, jó minőségű felszíni és felszín alatti vízkészlettel rendelkezik (ivó-, öntöző-, termál- és gyógyvíz). Kiváló természeti-földrajzi adottságai vannak mezőgazdasági és erdészeti tevékenységeket illetően, ami a biomassza-termelés (mező- és erdőgazdálkodás) szempontjából kimagaslóan kedvező feltételeket teremt energetikai hasznosítás vonatkozásában. A célkitűzéshez sorolt intézkedéseknek köszönhetően lehetőség nyílik a helyi szereplők számára a megújuló energiaforrások felhasználásában rejlő lehetőségek kihasználására, mezőgazdasági melléktermékek energetikai célú hasznosítására, a geotermikus energia alkalmazására.

### 3.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia intézkedései

#### 1) Fő célkitűzés: *Élhetőbb, komfortos települések kialakítása*

1A						
Helyzet	Probléma	Megoldás	Várható eredmény	Forrás	Jogcím	Célok
A kistérség falvainak közterületeinek és középületeinek állapota leromlott. A települési önkormányzatok alacsony költségvetésük, anyagi nehézségeik miatt önerőből nem képesek felújítani faluközpontokat, a parkokat, és az egyéb jelentős épületeket, nem tudják felújítani a köztereket, játszótereket.	A falvak vonzerejét erősen befolyásolja a település rendezettsége, a települések megjelenésében szereppel bíró központi épületek állapota. Jelenleg a falvak központjaiban erősen lepusztult a környezet, az elhanyagoltak az épületek. Ennek következtében csökken a turisztikai vonzerő romlik a lakosság közérzete, emiatt nő az elvándorlás, a település elöregszik.	A település megjelenésében szereppel bíró védettség alatt nem álló épületek, középületek, építmények külső felújítása (pl.: homlokzat, tetőszerkezet, nyílászárók korszerűsítése). A település környezetét és megjelenését javító kisléptékű infrastrukturális fejlesztések (pl.: közterületek rendezése, parkosítás, zöldfelületek megújítása, utcabútorok kihelyezése).	A települések frekventált részei megújulnak, rendezett és korszerű, ugyanakkor falusias jelleget megőrző arculatot kapnának. A helyi lakosok többet és szívesebben használják a köztereket, közcélú épületeket, ezáltal javul az életminőségük is. A turisták több időt töltenek egy rendezett településen és többször térnek vissza, javul a település idegenforgalmi kommunikációja.	ÚMVP - 3. Intézkedéscsoport Falumegújítás és -fejlesztés	ÚMVP, de nem LEADER	A települések frekventált részei megújulnak, rendezett és korszerű, ugyanakkor falusias jelleget megőrző arculatot kapnának. A helyi lakosok többet és szívesebben használják a köztereket, közcélú épületeket, ezáltal javul az életminőségük is. A turisták több időt töltenek egy rendezett településen és többször térnek vissza, javul a település idegenforgalmi kommunikációja.

### **3.5 Forrásallokáció**

#### **4. A Helyi Vidékfejlesztési Stratégiával kapcsolatos intézkedések**

##### **4.1 Nyilvánossági intézkedések, projektötlet gyűjtés**

##### **4.2 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia végrehajtása**

#### **5. Mellékletek**

##### **5.1 A HVS felülvizsgálat során végzett tevékenységek**

##### **5.2 Pénzügyi táblázatok, forrásallokáció**

##### **5.3 A nyilvánossági intézkedésekre vonatkozó igazoló dokumentumok**

##### **5.4 Térképek (a térség természeti, egyéb adottságait bemutató térképek)**

##### **5.5 Táblázatok (statisztikai adatok összefoglaló táblázatai)**

##### **5.6 A térségre vonatkozó egyéb stratégiák listája**

##### **5.7 Fenntarthatósági alapelvek**